

PILIETINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

SOCIOLOGINIO TYRIMO ATASKAITOS SANTRAUKA

„KAIMUOSE IR MIESTELIUOSE (GYVENTOJŲ SKAIČIUS IKI 30 000) GYVENANČIŲ SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI POREIKIAI?“

Dr. Tadas Tamošiūnas (tyrimo vadovas)
Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras

Igyvendinant Mokymosi visą gyvenimą strategiją, siekiant išsiaiškinti opiausias suaugusiųjų švietimo problemas, mokymosi poreikius, atlikti planuojamų suaugusiųjų švietimo projektų konteksto analizę, Švietimo ir mokslo ministerija bei Pilietinės visuomenės institutas iniciavo tyrimą „Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“. Atlikus tyrimą išryškėjo šios tendencijos:

Reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, užsienio kalbų mokėjimo struktūroje vyrauja rusų kalba. Kitos (anglų, vokiečių, prancūzų ir t.t.) mokamos nepalyginamai rečiau. Ženklesnių skirtumų nėra lyginant respondentus, gyvenančius vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30000 iki 190000. Tačiau didžiuosiuose miestuose (daugiau negu 190000 gyventojų) užsienio kalbos, pirmiausia anglų, mokamos kelis kartus dažniau ir geriau. Geriausia Vakarų Europos kalbas moka 18 – 24 m. respondentai, tačiau ir jie dažniausiai iki šiol žino rusų kalbą: mažiausiai kelis kartus dažniau už kitas.

Daugumai gyventojų nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, jų nuomone, trūksta teisinių žinių, daugiausia turto tvarkyme, mokesčių srityje, bendraujant su valdininkais. Ženklesnių skirtumų pagal gyventojų lytį neužfiksuota. Dažniausiai visais analizuotais pjūviais žinių trūksta 45 – 54 m. gyventojų amžiaus grupei.

Pusė gyventojų laikosi nuomonės, kad verslas yra ne jiems skirtas užsiėmimas, o įskaičiuojant tuos, kurie apie savą verslą tik nerimtai pagalvoja, susidaro jau apie du trečdalius gyventojų. Yra skirtumų pagal gyvenamąją vietą: apatiškiausia nuostata į savo verslą vietovėse iki 30 000 gyventojų ir nuo 30 000 iki 190 000, pozityviausia didžiuosiuose miestuose (nuo 190 000 gyventojų). Kuo jaunesni respondentai, tuo didesnis susidomėjimas savo verslu ir atvirkščiai. Norintys steigti savo verslą, bet negalintys iki šiol to padaryti, kaip pagrindinę kliūtį mini pradinio kapitalo trūkumą, atitinkamų žinių stygių pažymėjo nedidelė gyventojų dalis.

Respondentai, kurie jau dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje, rengiasi dalyvauti artimiausiu metu, arba nori tai daryti, bet nežino atitinkamų organizacijų, sudaro tik penktadalį nuo bendro skaičiaus, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos dydžio. Likusieji yra pasyvūs, netikintys tokių organizacijų sėkme, arba tiesiog nesidomintys.

Mokymosi poreikių struktūroje vyrauja siekis išmokti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo, verslo organizavimo ir vadybos, teisės pagrindų, kiek mažiau psichologijos, buhalterinės apskaitos. Pastebėtini gana ryškūs skirtumai pagal gyvenamąją vietą. Visų pirma vietovėse iki 30 000 gyventojų daugiausia tokių, kurie nenori mokytis jokių dalykų, taip pat daugiausia, norinčių įgyti paklausią darbo rinkoje specialybę. Respondentų pagal amžių struktūroje nuo 45m. ženkliai

padaugėja asmenų, nenorinčių mokytis jokių dalykų, prioritetai užsienio kalboms, kompiuteriniam raštingumui išlieka visose amžiaus grupėse.

Daugumos interviuotų kaimo gyventojų nuomone gyvenimas po Nepriklausomybės atstatymo kaime pablogėjo. Taip manantys linkę kaltinti išorines, nuo jų nepriklausomas aplinkybes, pirmiausia netikusią valdžios politiką kaimo atžvilgiu. Nurodę, jog gyvenimas pagerėjo dažniausiai tai susiejo su asmeninėmis savybės bei pastangomis. Pagrindinis raktažodis, nusakantis požiūrį į pokyčius, dabartinę savijautą yra *darbas*: ar turimas, ar jis patenkina būtiniausius poreikius. Darbo vieta daugumai respondentų pagrindinis dalykas dėl kurio verta / neverta keisti turimą profesiją. Interviu duomenys patvirtina kiekybinės apklausos metu užfiksuotą poreikių struktūrą: dažniausiai norima įgyti užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo žinių. Kartu interviu metu išsakytos mintys leidžia įvertinti atsakymų veiksnius: dalis respondentų norėtų aktyviai dalyvauti įvairioje mokymosi veikloje, kad tik nesustotų vietoje, tobulėtų, nepasiduotų periferijos rutinai. Neatsitiktinai greta pragmatinių mokymosi motyvų, sietinų su darbo rinka, nuskambėjo kultūrinio, rekreacinio turinio poreikiai: renginių, spektaklių, varžybų ir pan. Dažnai respondentai akcentavo visapusiško švietimo (bendrojo ugdymo, kultūrinio, politinio) poreikį, kuris šiuo metu tik labai menkai teužpildomas TV, Radijo priemonėmis. Vietos inteligentai dažniausia apgailestaudami fiksavo kaime nusistovėjusią žmonių apatiją, netikėjimą ateitimi, apskritai kultūrinį regresą. Nežiūrint įvairių priekaištų valdžios institucijoms, interviuoti asmenys apibendrintai suvokia faktą, kad rinkos ekonomikoje žmogus privalo ir pats rūpintis savimi. Kartu atsakymų tonas daugeliu atvejų rodo, jog dabartiniame kontekste tai daryti labai sudėtinga, kaimo žmonės aiškiai stokoja pasitikėjimo socialinių – ekonominių pokyčių metu.

Interviu duomenys leidžia teigti kultūrinio kapitalo (vertybių, normų, preferencijų ir kt.) komplikacijas dabartiniame kaime vertinant jį žinių visuomenės formavimosi, nuolatinio mokymosi idėjų požiūriu. Atmetus stambesnius ūkininkus ir asocialius asmenis (du ribinius socialinius polius) apibendrintai stokojama aiškiau apibrėžto suvokimo apie žinių, jų atnaujinimo svarbą, asmeninių švietimosi poreikių refleksijos. Dauguma fokus grupių dalyvių pripažino, kad kaimo žmonės per menkai susivokia dabarties politikoje. Respondentų nuomone, turi būti daugiau dėmesio skiriama politiniam švietimui. Taip pat dažnai akcentuota, kad ypač trūksta kultūrinių renginių. Kultūrinis gyvenimas vietoje yra stagnacijos būsenoje ir paįvairinamas tik pavienių bei fragmentiškų iniciatyvų.

Suaugusiųjų švietimas daugumoje rajonų yra plėtos, kai kur reformų stadijoje, tačiau tarp realiai sprendžiamų švietimo problemų savivaldybių veikloje suaugusiųjų švietimui dažnai skiriamas labai menkas dėmesys daugumos savivaldybių tarybų veikloje, švietimui platesne prasme – ir švietimo skyrių veikloje; daugiausia (bet ne visuose rajonuose) čia rūpinamasi tik bendrojo lavinimo ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo organizavimu. Tai sąlygota tiek inercijos ir siauros suaugusiųjų švietimo sampratos, tiek ir geresnių finansinių, įstatyminių ir pan. sąlygų trūkumo.

Esama ir modernių poslinkių, sėkmingų ir mažiau sėkmingų bandymų reformuoti ir plėsti šią veiklos sritį mokymosi visą gyvenimą strategijos realizavimo linkme, tenkinant įvairesnius gyventojų poreikius bei juos ugdant. Šia linkme dirba nemaža gerų, aktyvių specialistų, ne visuomet turinčių geras veiklos galimybes. Šioje srityje susiduriama su sunkumais: kitos švietimo formos, ypač neformalusis švietimas neturi pakankamos įstatyminės bazės, grindžiančios sertifikatų pripažinimą, finansavimą ir pan.; savivaldybių tarybose vyrauja minėtoji siaura suaugusiųjų švietimo tik kaip bendrojo lavinimo samprata; daliai savivaldybių lygmens atstovų ir specialistų trūksta kompetencijos, patirties; trūksta motyvacijos mokytis, darbdavių suinteresuotumo; ne visos galimos švietimo grandys aktyviai dalyvauja organizavime, trūksta koordinavimo ir kt. Daugelio rajonų švietimo institucijose stinga informacijos apie suaugusiųjų švietimosi poreikius. Informacijos apie paslaugas sklaidą irgi ne visuomet pakankama.

Visi institucijas atstovavę respondentai daugiau ar mažiau suvokia suaugusiųjų švietimo reformų būtinumą. Pasigendama Lietuvos masto šios srities politikos, susietos su darbo rinkos, ekonomikos plėtros strategijomis ir pagrįstos tinkama įstatymine baze ir finansavimu. Ypač to reikia neformaliojo švietimo plėtrai. Rajonų, kuriuose šis švietimas pradedamas plėtoti ar reformuoti, (taip pat ir kur jis neplėtojamas), savivaldybių tarybų atstovai bei vadovai pasigenda kompetencijos, ypač informacijos apie gerąją patirtį Lietuvos sąlygomis.